

AJÁNLÁS
A TANÁRI MESTERSZAK ÖSSZEFÜGGŐ SZAKMAI GYAKORLATI FÉLÉVÉNEK
TARTALMÁRA

Budapest, 2009. szeptember 30.

A bolognai rendszerű, többciklusú képzés bevezetése keretében, 2009. őszén kezdi meg tanulmányait a tanári mesterképzési szakon az első, alapképzési szak elvégzése után belépő évfolyam. Az új tanári mesterszak a korábbi gyakorlatot nagyságrendekkel meghaladva, a közoktatási intézményekben töltendő egy teljes féléves egyéni összefüggő szakmai gyakorlattal zárul. Ez az ajánlás ennek a közoktatás és a felsőoktatás határmezsgyéjén szervezendő gyakorlatnak a hatékony és rendszerszerű bevezetése érdekében a jogszabályok és az érintett oktatási intézmények feltételeit áttekintve, különböző szakemberek javaslatainak szintetizálásával segíti elő a felkészülést a tanárképzés utolsó féléves, összefüggő, egyéni szakmai gyakorlatára. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium Közoktatási Főosztálya, valamint Felsőoktatási Főosztálya, együttműködve az Oktatókutató és Fejlesztő Intézettel 2008. novemberében munkacsoportot kértek fel a tanári mesterképzési szak összefüggő szakmai gyakorlatával kapcsolatos kérdések feltárására, elemzésére és javaslatok megfogalmazására. A munkacsoport feladatokat és célokat értelmező, illetve teendőkre vonatkozó javaslatokat tartalmazó tanulmánya 2009. tavaszán készült el, melyet véleményezésre megkapott a Magyar Rektori Konferencia, a Nemzeti Bologna Bizottság, az Országos Köznevelési Tanács, az Országos Közoktatáspolitikai Tanács és a Tanárképzők Szövetsége, tájékoztatásul pedig a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság, az Országos Kredit Tanács és a Gyakorlóiskolák Szövetsége. A véleményező testületek, valamint az érintett felsőoktatási és közoktatási csoportok részvételével 2009. június 10-én országos konferencia összegezte a tanulmányhoz érkezett véleményeket, javaslatokat.

Jelen dokumentum a munkacsoport javaslatai és az arra érkezett észrevételek alapján készült szakmai ajánlás a tanári mesterszakért és így az utolsó féléves gyakorlatért is felelős felsőoktatási intézmények, továbbá a gyakorlat lebonyolításában partner közoktatási szereplők számára. A tanári mesterszak és annak összefüggő, egyéni szakmai gyakorlata a felsőoktatási intézmények oktatási, kutatási, gazdálkodási tevékenységeit jellemző autonómia keretében valósul meg. Jelen ajánlás ezen újfajta szakmai gyakorlat felsőoktatási intézményi feladatainak számbavételét, tantervi programjának kidolgozását, pontosítását és az intézményi követelmények összehangolását szeretné segíteni. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium, valamint az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet honlapján (www.okm.hu és www.ofi.hu) a munkacsoport teljes anyaga is olvasható. A közzétett tanulmány az intézményi gyakorlatból vett példákkal, az egyes résztémákat kibontó mellékletekkel további javaslatokat nyújt az intézményeknek a szakmai gyakorlat előkészítéséhez és megszervezéséhez.

Az ajánlás közzétételének a célja a képzők és a partneriskolák közötti együttműködés fontosságának és kölcsönös előnyeinek a bemutatása, ezzel is motiválva mindkét felet a partnerségi kapcsolatok kialakítására.

I. ALAPFOGALMAK ÉS CÉLRENDSZER

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (továbbiakban: Ftv.) 145. § (6) bekezdése szerint a tanári oklevél megszerzésének előfeltétele az összefüggő szakmai gyakorlat teljesítése is. Az alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás rendjéről szóló 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet (továbbiakban: korm. rendelet) 13. § (1) szerint a tanári mesterszak harmadik eleme a közoktatási intézményben, felnőttképző intézményben szervezett, összefüggő szakmai gyakorlat, melynek kreditértéke 30. Az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet 4. számú melléklete (továbbiakban: OM rendelet) rögzíti a tanári mesterszak képzési és kimeneti követelményeit, ezen belül a szakmai gyakorlat célját és a szakmai képzéshez kapcsolódó formáit.

E szerint a tanárképzésben a szakmai gyakorlat célja az általános tanári és a konkrét szakterületi szakképzettséghez kapcsolódó gyakorlati ismeretek és kompetenciák megszerzése (pl. tanórára való felkészülés, óratervezés, óravezetés, tanári szerepkörök, pedagógiai mérések és kísérletek), a munkahely világával való ismerkedés (pl. iskolai élet, iskolavezetés, szülőkkel való kommunikáció), valamint, hogy a hallgatók későbbi munkájuk hatékonysága érdekében alapjártasságot szerezzenek a tanítási és tanulási, illetve nevelési folyamatok értékelésében, fejlesztésében és kutatásában a szakmai gyakorlat előírt formái szerint.

A szakmai gyakorlat képzési és kimeneti követelményekbe foglalt három formája egymásra épül. Az első és a második forma, vagyis az általános pedagógiai képességek fejlesztésére irányuló 30 órás gyakorlat és az adott egy vagy két szakképzettség területén a gyakorlóiskolában, vezetőtanár irányításával végzett 60 órás csoportos, illetve egyéni tanítási gyakorlat az elméleti képzéssel párhuzamosan folyik. Ezek gyakorlati tapasztalataira és a tanári mesterszak során elsajátított elméleti ismeretekre épül a szakmai gyakorlat harmadik formája: a féléves gyakorlat, mely gyakorlatvezető mentor és felsőoktatási tanárképző szakember folyamatos irányítása mellett közoktatási intézményben végzett, összefüggő, a képzés utolsó félévében folyó egyéni gyakorlat.

A féléves, összefüggő szakmai gyakorlat célja nem pusztán a szaktárgy tanításának további gyakorlása, hanem az iskola és benne a tanár komplex oktatási-nevelési feladatrendszerének elsajátítása, illetve az iskolát körülvevő társadalmi, jogszabályi környezet, valamint a szakszolgálatok és a szakmai szolgáltató intézmények megismerése a közoktatás terepviszonyai között.

Az OM rendelet szerint a gyakorlat magában foglalja a hospitálást, a szakképzettségenkénti heti 2-5 óra tanítást/foglalkozást, a tanítási órán kívüli iskolai feladatok ellátását, a tanítást kísérő szeminárium elvégzését és a tapasztalatszerzés szakszerű dokumentálását. A féléves összefüggő szakmai gyakorlat megkezdésének előfeltétele a tanári mesterképzés (szakdolgozaton kívüli) minden egyéb tanulmányi követelményének a teljesítése, illetve azok teljesítéséhez szükséges kreditek összegyűjtése.

Ajánlásunkban az összefüggő tanári gyakorlaton résztvevő hallgatót **tanárjelöltnek** nevezzük, a gyakorlóléhelyet, vagyis azt a közoktatási intézményt, mely rendelkezik a tanárjelölt egyéni összefüggő szakmai gyakorlatának lebonyolításához szükséges feltételrendszerrel, és amellyel a képzőhely a gyakorlat lebonyolítására szerződést kötött, **partneriskolának**. A partneriskolában a tanárjelölt gyakorlatával összefüggő minden iskolai tevékenység gondozója a **gyakorlatvezető mentor**, míg a felsőoktatási intézmény, vagyis a **képzőhely** részéről a tanárjelölt gyakorlati félévének szakmai irányításáért, koordinálásáért felelős személy a **gyakorlatvezető oktató**.

II. TARTALMI KÉRDÉSEK

A féléves összefüggő szakmai gyakorlat tartalmának kialakítása során az alábbi négy alapvető tényező figyelembe vételét javasoljuk.

1. A tanárképzés elsődleges célja a képzési és kimeneti követelmények szerinti kilenc alapvető tanári **kompetencia** kialakítása, elmélyítése. Fontos, hogy a féléves szakmai gyakorlat e kompetenciák fejlesztését célozza, illetve, hogy szervesen épüljön a kompetenciák azonosítását és fejlesztését célul tűző elméleti és az előzetes gyakorlati képzés alapjaira.
2. A tanári mesterszakon a hallgatók szakmai múltja, korábbi szakképzettsége, szakképzettségi irányultsága és képzési ideje nagyon eltérő lehet. Ezért fontos, hogy a képzés során, így a szakmai gyakorlat tartalmi kialakításakor is, az eltérő felkészültségnek és irányultságnak megfelelő, ugyanakkor az általános elvárásokat és igényeket kielégítő

rugalmas képzési tartalmat, illetve programot határozzon meg a felsőoktatási intézmény. Különösen igaz ez a tanári szakképzettség birtokában a tanári mesterszakra belépők esetében, illetve a szakmai, művészeti tanári szakképzettségek tekintetében, ahol a szakmai gyakorlat tartalma is – a szakképzési feladatokból következően – részben eltérhet a közismereti szakképzettségek gyakorlatának tartalmától.

3. Az egységes elvek és standardok mentén, az egyéni utakhoz alkalmazkodó képzési tartalom kialakításakor és megvalósításakor kiemelten fontos a tanárjelöltek **önreflexiós** tevékenységének előmozdítása, amelyet egyéni fejlesztési terv alapján célszerű végezni. A tanári életpályát kísérő, európai elvárásként is jelentkező folyamatos szakmai fejlődés (continuous professional development) szemléleti alapja a tanárképzés és annak gyakorlata során elsajátított önelemzés, önreflexió.

4. A féléves gyakorlat irányítására – a képző felsőoktatási intézmény egyértelmű felelőssége mellett – a képzőintézmény és a partneriskola **együttműködése** a jellemző. A képzőhely nemcsak a célok és feladatok kijelölésében, hanem a tanulási folyamat segítségével is aktív részt kell, hogy vállaljon mindamelllett, hogy a szakmai gyakorlat alapvetően a partneriskolában zajlik, így a konkrét tevékenységek megszervezése és bonyolítása a partneriskoláé. A gyakorlat hallgatóra szabott tartalmának kialakításakor és megvalósításakor az együttműködésnek olyan szoros formáját kell kialakítani, mely garantálja a célok elérését anélkül, hogy a képzőhely az ott megszervezendő szemináriumi stúdiumokkal indokolatlanul elvonná a hallgató idejét és figyelmét a közoktatás terepén folyó gyakorlattól.

A féléves összefüggő szakmai gyakorlat során javaslatunk szerint öt irányultsággal fontos, hogy a hallgató tevékenykedjen. Ezek

a) a szaktárgy tanításával kapcsolatos tevékenységek:

- hospitálás a gyakorlatvezető a mentor óráin és más szakórákon,
- szakképzettségenként heti 2-5 óra tanítás/foglalkozás,
- felkészülés az órákra, az órákat követő önelemzés-önértékelés, a hallgató szükségleteinek megfelelő gyakorlatvezető mentori megbeszélés (minimum 5 alkalommal),
- tanítási órán kívüli, de a szaktárgy tanításához szorosan kapcsolódó iskolai feladatok ellátása (korrepetálás, szakköri tevékenységben való részvétel, projektmunka segítése, tehetséggondozás, stb.),
- a szaktárgyi oktatómunkát segítő pedagógiai tevékenységek és szolgáltatások rendszerének megismerése (pl. ellenőrző feladatok összeállítása, szemléltető anyagok gyűjtése, internetes források feltárása, stb.);

b) a szaktárgy tanításán kívüli oktatási, nevelési alaptevékenységek:

- aktív részvétel az osztályfőnök munkájában,
- hospitálás nem szaktárgyi órán,
- iskolai rendezvényen való részvétel, közreműködés a szervezésben,
- egy-egy tanuló életútjának, családi hátterének, iskolai pályájának mélyebb megismerése,
- mérés-értékelés a gyakorlatban,
- az ifjúságvédelem, drogprevenció, mentálhigiéné, iskolai agresszió, konfliktuskezelés helyi gyakorlatának megismerése és lehetőség szerint segítése;

c) az iskola mint szervezet és támogató rendszereinek megismerése:

- az intézmény működését meghatározó legfontosabb törvényi, rendeleti háttér, a fenntartói irányítás dokumentumainak megismerése,
- az iskola szervezeti felépítése, működési rendje (SzMSz, házirend, stb.),
- az iskola pedagógiai programjának, a fejlesztési irányok, pályázatok, a szakmai munka tervezésének az adott tanévre vonatkozó elemei,

- az intézmény minőségirányítási rendszere, a szakmai munka hatékonyságának helyi mutatói (országos kompetenciamérések eredményei, belső mérések, vizsgarendszer, továbbtanulás) és ezek összefüggései a terület társadalmi közegének jellemzőivel,
- az iskola, a család és a helyi közösségek kapcsolata, az együttműködés formái (iskolaszék, szülői munkaközösség, gazdálkodó szervezetek, az iskola és a munka világa),
- támogató, segítő rendszerek, szakmák megismerése (pl. nevelési tanácsadó, pedagógiai és gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyógypedagógus, fejlesztő pedagógus, iskolapszichológus, a helyi és regionális szakmai szervezetek iskolával kapcsolatos munkájának, iskolával való együttműködési formáinak megismerése);

d) a szakmai gyakorlaton szerzett tapasztalatok feldolgozása szemináriumon:

a gyakorlati tapasztalatok által generált tanulási folyamatot, a szakmai önreflexiót és a tanárjelöltek egymástól való tanulását előmozdító, a képzőintézmény által szervezett szaktárgyi, módszertani, pedagógiai és pszichológiai téren támogató szeminárium.

e) a szakmai gyakorlat során végzett tevékenységeket bemutató portfólió elkészítése:

a gyakorlat során a hallgató a gyakorlatvezető mentor és a tanárképző szakember felügyelete mellett elkészíti a tanulók megismerése terén végzett munkáját, a tanári gyakorlatának eredményességét adatokkal alátámasztó, a saját gyakorlati fejlődését dokumentáló portfóliót. A portfólió a hallgató által kiválasztott, adott kompetenciák elérésének adott színvonalát bemutató, illusztráló dokumentumok és az ezekre vonatkozó reflexiók rendezett gyűjteménye. A portfólió a szakdolgozat részét és a tanári záróvizsga tárgyát képezi. Ilyen értelemben a portfólió a tanárképzés folyamatában kettős funkciót tölt be. Egyfelől a hallgató számára tárolja tevékenységének, megszerzett tapasztalatainak, tudásának dokumentumait, lehetővé téve számára a folyamatos önértékelést, másfelől a portfólió módot ad a tanárjelölt felkészültségének értékelésére.

Javasoljuk, hogy az a) pont szerinti tevékenységcsoportra legalább a gyakorlati idő felében kerüljön sor, a b) és c) pont szerinti tevékenységcsoportra pedig – külön-külön – a fennmaradó gyakorlati idő másik felében. A d) pont szerinti tevékenység célja az első három csoportba tartozó valamennyi tevékenység során szerzett tapasztalat egy szeminárium keretében történő feldolgozása. Javasoljuk, hogy a felsőoktatási intézmény az összefüggő féléves gyakorlat teljes időtartamában, rendszeresen, de az összefüggő iskolai tevékenységet nem akadályozó módon (legalább két hetente) szervezze meg e szemináriumot a képzőhelyen. Az e) pont szerinti portfólió elkészítése az a) – d) pontokban foglalt valamennyi tevékenység rendezett dokumentációja. Mivel e tevékenységek egymáshoz kapcsolódóan, összefonódva valósulnak meg, javasoljuk, hogy az összefüggő szakmai gyakorlat egésze egyben, egy összesített kreditértéken kerüljön meghirdetésre, és teljesítésének értékelése sem részenként, hanem az egész félévre vonatkozóan egyben történjék.

Javaslatunk a fenti szempontrendszer szerint gyakorlat tartalmi arányaira (első tanári szakképzettség megszerzése, tehát a 30 kredités gyakorlat esetén, heti 40 órás munkahéttel számolva):

Tevékenységek:	Heti óraszám	Megoszlás
A. Szaktárgy tanításával kapcsolatos tevékenységek	16 - 18	45%
szakképzettségként heti 2-5 óra tanítás/foglalkozás	4-10	
hospitalás a mentor óráin és más szakórákon	8-12	
felkészülés az órákra, az órákat követő önelemzés-önértékelés, és gyakorlatvezető mentori megbeszélés		
tanítási órán kívüli, de a szaktárgy tanításához szorosan		

kapcsolódó iskolai feladatok ellátása (korrepetálás, szakköri tevékenységben való részvétel, projekt munka segítése, tehetség gondozás, stb.)		
tanórán kívüli szaktárgyi tevékenységek (pl. ellenőrző feladatok összeállítása, szemléltető anyagok gyűjtése, internetes források feltárása, stb.),		
B. Szaktárgy tanításán kívüli oktatási, nevelési alaptevékenységek	6-9	20%
osztályfőnöki jellegű tevékenységek	6-9	
hospitálás nem szaktárgyi órákon		
iskolai rendezvényen való részvétel, szervezés		
tanulói életút megismerése		
mérés, értékelés a gyakorlatban		
az ifjúságvédelem, drogvédelem, mentálhigiéne, iskolai agresszió, konfliktuskezelés helyi gyakorlatának megismerése, segítése		
C. Az iskola mint szervezet, és támogató rendszereinek megismerése	6-9	20%
az intézmény működését meghatározó legfontosabb törvényi, rendeleti háttér, fenntartói irányítás dokumentumainak megismerése	6-9	
az iskola szervezeti felépítése, működési rendje		
az iskola pedagógiai programja, a fejlesztési irányok, pályázatok, a szakmai munka tervezésének tanévi elemei		
az intézmény minőségirányítási rendszere		
az iskola, a család és a helyi közösségek kapcsolata, az együttműködés formái		
támogató, segítő rendszerek, szakmák iskolával való kapcsolatának megismerése: nevelési tanácsadó, fejlesztő pedagógus, iskolapszichológus, helyi és regionális szakmai szervezetek stb.		
D. A szakmai gyakorlaton szerzett tapasztalatok feldolgozása szemináriumon	4	10%
E. A szakmai gyakorlat során szerzett tapasztalatokat bemutató portfólió elkészítése	2	5%
Összesen 30 kredit:	40	100%

A féléves összefüggő szakmai gyakorlat eredményessége szempontjából fontos, hogy a tanárjelölt a két tanári szakképzettséghez kapcsolódó gyakorlatát **egy intézményben** töltsse, így az adott partneriskola működését mélységében és teljes spektrumában tudja megismerni.

Mérlegelve a felsőoktatási félév, illetve a közoktatási tanév féléveinek beosztását, valamint a hallgató által teljesítendő, a tanári szakképzettsége(ke)t eredményező záróvizsgára való felkészüléshez szükséges időt, e feladatkörök megvalósítása érdekében javasoljuk, hogy - a 30 kredit megszerzésére irányuló szakmai gyakorlat során - a hallgató megszakítás nélkül,

legalább 4 hónapon át, hetenként legalább 4 teljes tanítási napot töltsön a partneriskolában. Ezen belül javasoljuk - szakterületenként számolva – hetenként átlagban legalább 2-5 tanítási óra teljesítését, amit a jelölt önállóan vezetett pedagógiai helyzetben tölt el.

Tanári szakképzettséggel még nem rendelkező hallgatók körében, részidős képzési formában tanári mesterszakot végző hallgató esetén is elvárás, hogy a hallgató megszakítás nélkül legalább 4 hónapon át hetenként legalább 4 teljes tanítási napot töltsön a partneriskolában. E hallgatói csoport számára az összefüggő szakmai gyakorlat ideje és tartalma a nappali és levelező képzési formában azért szükséges, hogy megegyezzen, mert a tanári kompetenciák kialakulását nem lehet otthoni, egyéni tanulási szituációban megszerezni.

A tanári szakképzettséggel már rendelkező hallgatók esetében a tanári kompetenciák fejlesztése már egy emelt szintről indul, illetve a rendelet által meghatározott összefüggő szakmai gyakorlat kreditértéke is alacsonyabb, ezért javasoljuk, hogy ebben az esetben a szakmai gyakorlat időtartama rövidebb, **minimum 4 hét legyen**. Javasoljuk, hogy a képzőhely oktatásszervezési eszközökkel, illetve szabályzatban alakítsa ki a tanári szakképzettséggel már rendelkező hallgatók összefüggő szakmai gyakorlatának az elméleti képzést követő lebonyolítási módját, hiszen a képzés utolsó félévében a mintatanterv szerint végzendő 30 kreditre megmaradó elméleti képzés nem futhat párhuzamosan a partneriskolai gyakorlattal. Fontos az intézményi megoldás világos kommunikációja a tanárjelöltek felé.

Javasoljuk, hogy a szakmai gyakorlat tartalma és hossza a nem tanári szakképzettséget nyújtó mesterszakot követően, illetve **művészeti és szakmai tanárképzésben** is a fenti képzési idővel és hellyel kapcsolatos elveket kövesse a szakmai és művészeti szakképzettségek tartalmi, gyakorlólhelyi specialitásainak figyelembe vételével.

A partneriskola helyszínére vonatkozóan a **szakmai tanárképzésben** résztvevők esetén azt javasoljuk, hogy a gyakorlatot lehetőleg olyan közoktatási intézményben, például területi integrált szakképző központban (TISZK-ben) töltsék, ahol az iskolai rendszerű szakképzés mindkét szintje megtalálható, emellett erről a bázisról szervezve minden hallgató ismerkedjen meg az iskolarendszeren kívüli szakképzés és felnőttoktatás egy intézményi helyszínével is. A **művészeti tanárképzés** esetén azt javasoljuk, hogy az alapfokú művészetoktatási intézményben gyakorlaton levő tanárjelöltek a gyakorlatvezető mentor irányításával és segítségével középfokú művészetoktatási intézménybe is látogassanak el és viszont, a középfokú intézményben gyakorlaton levők alapfokú intézmény munkájával is ismerkedjenek meg. A **szakmai és művészeti tanárképzésben** a kizárólag felnőttképző intézményben (pl. nagyvállalatokban folyó továbbképzéseken) végzett szakmai gyakorlatot nem javasoljuk, mert a tanári szakképzettség megszerzéséhez elengedhetetlen az iskolarendszer és a hagyományos tanári szerep ismerete. Ugyanakkor a felnőttképzés, felnőttoktatás intézményeinek működésébe való betekintést a közismereti tanárok számára is javasoljuk.

A tanári mesterszakon a hallgatói csoportok heterogenitása miatt a tanárjelöltektől elvárt szakmai gyakorlat tartalmi elemei és azok aránya részletekbe menően kötelező jelleggel nem leírhatóak. Emiatt javasoljuk, hogy a gyakorlat tartalmának kialakítása az egyéni fejlesztési tervben rögzített fejlesztendő kompetenciák mentén, az **egyes hallgatók számára a fenti struktúrákat, de egyéni tartalmat követve** kerüljön megszervezésre.

A gyakorlat tartalmának kialakításakor javasolunk külön figyelmet fordítani arra, hogy a gyakorlat során **alkalmassá kell, hogy váljon a tanárjelölt**

- a tanulási folyamat szervezésére és irányítására,
- változatos tanítási-tanulási formák kialakítására,
- a tudásforrások célszerű kiválasztására,

- az információs, kommunikációs technológiák alkalmazására,
- hatékony tanulási környezet kialakítására.

A gyakorlattal kapcsolatos további tartalmi alapkérdés annak biztosítása, hogy a tanári kompetenciákhoz kívánatos nézetek, attitűdök kialakuljanak, így például

- felelősségvállalás a tanuláshoz szükséges osztály-léggör kialakításáért,
- következetesség a demokratikus értékek érvényesítésében, a méltányosság elvének alkalmazásában,
- a tanulók kölcsönös segítségnyújtásának értékelése, inspirálása,
- a hagyományos pedagógiai módszerek összekapcsolása a korszerű információs technológia alkalmazásával
- elkötelezettség minden tanuló képességeinek azonos eséllyel történő, folyamatos fejlesztése mellett,
- az érdeklődésen és az érdekeltségen alapuló motiváció jelentőségének felismerése az életen át tartó tanulásban.

III.A SZEREPLŐK

Az összefüggő szakmai gyakorlat középpontjában a **tanárjelölt** tanári élethelyzettel való megismertetése, tanári kompetenciáinak fejlesztése áll. A tanárjelölt a gyakorlólhelyen a munkáját egyre nagyobb önállósággal, de a gyakorlatvezető mentor és a gyakorlatvezető oktató felügyelete mellett végzi. A tanárjelölt a partneriskolával munkavégzésre irányuló jogviszonyban nem áll, jogviszonyát tekintve a felsőoktatási intézmény hallgatója. A partneriskolában tanulók épségéért, oktatásáért és neveléséért az azzal az oktatási intézménnyel munkavégzésre irányuló jogviszonyban levő gyakorlatvezető mentor felel. Emiatt a hallgató fél éves szakmai gyakorlata során a gyakorlatvezető mentor joga és felelőssége eldönteni, hogy a tanárjelölt milyen mértékben alkalmas önálló munkavégzésre, milyen mértékben hagyja rá a tanulókat, vonja be a tanárjelöltet a tanulók osztályzásába, félévi értékelésébe. Ezzel párhuzamosan, a hallgatói jogviszonyból adódóan a hallgató „épségéért” és képzésének, szakmai szocializációja e szakaszának színvonaláért a gyakorlatvezető oktató felel, mely feladat teljesítésének egyik eszköze a gyakorlatot kísérő szeminárium.

Fontos a gyakorlatvezető oktató és a mentor közötti személyes kapcsolat feltételeinek a megteremtése, a rendszeres kölcsönös tájékozódás és tájékoztatás, vagyis a partneri viszony a módszereknek és feladatoknak a hallgató személyes szükségleteihez és körülményeihez alkalmazkodó kialakítása érdekében.

A tanárjelölt iskolai státuszának tisztázásán és feladatainak meghatározásán kívül fontos kérdés a tevékenységének értékelése is. Javasoljuk, hogy a tanárjelölt gyakorlatát a gyakorlatvezető mentor írásos visszajelzése alapján a gyakorlatvezető oktató értékelje. Javasoljuk, hogy a gyakorlatvezető oktató az értékelésében az egyéni fejlesztési terv sajátosságainak figyelembe vétele mellett alapvetően a tartalmi részben felsorolt kompetenciák és attitűdök mentén értékelje a tanárjelölt tevékenységét.

Az értékelés kapcsán fontos tudatosítani, hogy a fél éves, összefüggő, egyéni tanítási gyakorlat az az utolsó pont, ahol egyértelműen kiderülhet a hallgatóról, hogy alkalmas-e vagy sem a tanári pályára. Ezt megelőzően ugyanis a hallgató csak egy-egy szituációban és egy-egy oktató előtt nyilvánul meg, mely nem alkalmas egyéni sorsot befolyásoló ítéletek kialakítására, míg e gyakorlati szituáció során számos alkalom nyílik a gyakorlatvezető mentor és az oktató számára a megalapozott vélemény kialakítására. A gyakorlatvezető mentor szakmai véleményét figyelembe véve a képzőhely, illetve a gyakorlatvezető oktató

felelőssége és feladata, hogy amennyiben a hallgató nem alkalmas a tanári pályára, akkor azt vele megfelelő tapintattal és empátiával, de határozottan megértesse. A tanári mesterszak szintben és tartalomban minőségileg megújított képzése értelmét veszti, ha a tanári pályára nem való hallgatók szűrés nélkül oklevélhez jutnak.

A tanárjelölt az adott szakképzettséget, illetve a tanári képesítést a záróvizsga eredményes teljesítésével szerzi meg. A záróvizsga során a szóbeli és írásbeli vizsgarészekben túl prezentálja a szakdolgozatát, mely két részből áll, a szakmai gyakorlatát bemutató portfólióból és a szakpedagógiai vagy általános neveléstudományi tanulmányból. Javasoljuk, hogy a portfólió véleményezése és értékelése is a gyakorlatvezető oktató feladata legyen a szakdolgozati védéshez, a záróvizsgára bocsátás előtt.

A féléves összefüggő tanítási gyakorlat másik kulcsszereplője a **gyakorlatvezető mentor**. A gyakorlatvezető mentor a féléves tanítási gyakorlattal összefüggő valamennyi iskolai tevékenység gondozója, a hallgatói egyéni fejlődési terv megvalósításának legfontosabb szakmai támogatója. Támogatja a tanárjelöltet a tanítás tervezésében, vázlatok készítésében, látogatja a jelölt órát, alkalmat ad az önreflexióra és véleményt, tanácsot ad a tapasztalt hiányosságok korrekciójához, a tanári munkában fokozatosan biztosítja a tanárjelölt önállóságát, követi fejlődését, oktatási intézményi munkáját. A gyakorlat végén rövid jellemzést, értékelést ad a gyakorlatvezető oktató részére, melynek tartalmi és formai követelményeit javasoljuk a képzőhely által szabályzati formában meghatározni. A gyakorlatvezető mentor az, aki elősegíti, irányítja mindkét szakképzettség tanításához kapcsolódó és a tanításon kívüli tevékenységek megszervezését (az övétől eltérő második szakképzettség esetén felügyeli a tanárjelölt hallgatója munkavégzését a kooperációra felkért megfelelő szakos kollégájánál), igazolja a részvételt, véleményezi a gyakorlati feladatok teljesítését, illetve a portfóliót is.

A mentorról szemben támasztott végzettségi és szakképzettségi elvárás keretét a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: közoktatási törvény) 17.§ (10) bekezdése adja, mely kimondja, hogy pedagógusképző felsőoktatási intézmény hallgatójának óvodai, iskolai gyakorlati képzésének vezetésére vagy pedagógusok továbbképzésére vezető tanári (gyakorlatvezető óvónői, tanítói) megbízást az kaphat, akinek pedagógus-munkakör betöltéséhez szükséges felsőfokú iskolai végzettsége és szakképzettsége, továbbá pedagógus-szakvizsgálója, valamint a nevelő-oktató munkában eltöltött legalább ötéves szakmai gyakorlata van. A gyakorlatvezető mentor tehát vezető tanár, aki az ajánlásba foglaltak szerint az összefüggő szakmai gyakorlat vezetésére kap megbízást.

A mentor pedagógus-szakvizsgálóra vonatkozó konkrét szakképzettségi elvárását a pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgálóról, valamint a továbbképzésben részt vevők juttatásáról és kedvezményeiről szóló 277/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet 20.§ (5) bekezdése rögzíti, mely szerint 2015. január 1-jétől kezdően vezető tanári (gyakorlatvezető, óvónői, tanítói) feladat ellátására új megbízást az kaphat, aki rendelkezik pedagógus-szakvizsgálóval. A szakirányú továbbképzés szervezésének általános feltételeiről szóló 10/2006. (IX.25.) OKM rendelet 2. számú mellékletében a pedagógus-szakvizsgálóra felkészítő szakirányú továbbképzésekkel kapcsolatos vélemény kialakításának szempontrendszer 2. pontja a Választható ismeretkörök cím alatt kiegészült a tanári mesterszak szakmai gyakorlatának vezetéséhez szükséges gyakorlatvezető mentori ismeretekkel.

E két féléves választható modul képzési és kimeneti követelményeit – a munkabizottság javaslatára – önálló szakirányú továbbképzési szakként is regisztrálta az Oktatási Hivatal, így a képző intézmények 2015-ig ezt a gyakorlatvezető mentor szakképzettséget adó képzést önmagában is indíthatják, illetve elvégzését beszámíthatják a pedagógus-szakvizsga követelményeibe. A gyakorlóiskolában a pedagógus-szakvizsgálóval rendelkező vezető tanárok

számára is érdemes felkínálni ezt a modult, kiváltképp azoknak, akik a mesterképzésben vesznek majd részt.

A gyakorlatvezető mentor képzése tehát gyakorlatvezető mentor szakirányú továbbképzésben, illetve a pedagógus-szakvizsga gyakorlatvezető mentor moduljának formájában valósul meg. Javasoljuk, hogy e képzések gyakorlati eleme – amely során a gyakorlatvezető mentor-hallgató a mentori feladatokat „élesben” gyakorolja – a gyakorlóiskola bázisán, vezető tanárok bevonásával folyjon, illetve maga a teljes képzés is gyakorlatorientált, tréning jellegű legyen. A szakirányú továbbképzési szak, illetve a pedagógus-szakvizsga modul mielőbbi indítása prioritás. A szükséges mentori kör átmeneti jellegű, gyors képzése érdekében javasoljuk, hogy a képzőhelyek indítsanak a mentor jelöltek számára 40-60 óras továbbképzéseket, amelyek később beszámíthatók a gyakorlatvezető mentor szakirányú továbbképzésbe.

Javasoljuk, hogy a gyakorlatvezető mentor szerepre felkészítő szakirányú továbbképzési szak, illetve a pedagógus-szakvizsga gyakorlatvezető mentor választható moduljának – illetve az átmeneti időszakban a továbbképzéseknek is – belépési kritériuma legyen a közoktatási intézmény vezetőjének támogató javaslata. Ennek oka, hogy a gyakorlatvezető mentor az iskola vezetője ellenében hallgatót nem fogadhat, nem támogathat, hiszen az igazgató aktív támogatása a későbbi gyakorlatvezető mentori tevékenységének az alapja.

A **gyakorlatvezető oktató** a képző felsőoktatási intézménnyel munkavégzésre irányuló jogviszonyban levő személy, aki a szakmódszertan, a pszichológia, a pedagógia vagy a gyakorlati képzés szakembere, és az adott évben egyben a tanári mesterszakon a szintetizáló, reflektív vagy blokkszeminárium vezetője is. Ő az az oktató, aki a hozzá beosztott, személy szerint meghatározott egy vagy több (javaslatunk szerint legfeljebb 12) hallgató gyakorlati félévének szakmai irányításáért, koordinálásáért felel, a tanítási gyakorlat és az elméleti ismeretek közti kapcsolatot megteremtve segítséget nyújt a tanárjelölt fejlődéséhez, szakmai reflexióinak elmélyítéséhez, a gyakorlati kompetenciák tudatosabb alakításához. Feladata továbbá a féléves összefüggő szakmai gyakorlat, valamint a portfólió értékelése. Munkája során kapcsolatot tart a gyakorlatvezető mentorral és szükség esetén a hallgató korábbi szaktárgyi gyakorlatát felügyelő gyakorlatvezető tanárral is. Az ő feladata, hogy a gyakorlat egészének teljesítését a mentor írásbeli javaslata alapján értékelje.

Intézményi szinten is fontos a gyakorlat során együttműködők megnevezése és szerepük meghatározása. Így kiemelten fontos a **képzőhely**, vagyis az a felsőoktatási intézmény, melyben a hallgató a tanári mesterszakot végzi. Fő feladata, hogy a tanári mesterszak elvégzéséhez megszerzendő elméleti és gyakorlati ismereteket – beleértve az összefüggő szakmai gyakorlatot – megfelelő személyi és tárgyi feltételrendszer mellett nyújtsa. A tanári mesterszak és a féléves összefüggő szakmai gyakorlat megszervezése sokszereplős, komoly koordinációt igénylő feladat, melyre javasoljuk, hogy a képzőhely hozzon létre **egy, a tanári mesterszakot és ezen belül annak gyakorlatait intézményi szinten bonyolító szervezeti egységet**.

A **partneriskola** olyan közoktatási intézmény, – a szakmai tanárképzésben szakmacsoportos alapozó oktatást, szakképzést, illetve szakmai át- és továbbképzést folytató közoktatási intézmény – amely rendelkezik a hallgató egyéni összefüggő szakmai gyakorlatának biztosításához szükséges feltételekkel, és amellyel a képzőhely a gyakorlat bonyolítására keretszerződést kötött. A partneriskolává váláshoz az intézménynek alapvetően szakképzett gyakorlatvezető mentorral kell rendelkeznie, azonban ezen túlmenően fontos, hogy a hallgatót befogadó intézményi kultúra is olyan legyen, mely előmozdítja a hallgatók tapasztalatszerzését. Az **intézményvezető**, vagyis az iskola igazgatója kulcsszerepet játszik a

hallgatói gyakorlatot támogató iskolai kultúra kialakításában és a mentortanár kiválasztásában is.

A megfelelő partneriskolai kör kialakítása a felsőoktatási intézmény autonómiája és felelőssége, ezért a partnerintézménnyel szemben támasztott elvárások meghatározása is a képzőhely feladata. A kiválasztás szempontrendszerének kialakítása terén javasoljuk, hogy ne infrastrukturális, hanem az oktatási-nevelési tevékenységhez, szemlélethez, illetve a pedagógiai programhoz kapcsolódó kritériumok kerüljenek meghatározásra, valamint, hogy az a közoktatási intézmény válhasson partneriskolává, melynek vezetője ezt támogatja azzal, hogy a tanárjelölt számára biztosítja a szakképzett gyakorlatvezető mentort és általában véve az iskolai közösség együttműködő szellemét. A partneriskolává válás infrastrukturális feltételekhez kötését nem tartjuk célravezetőnek, mert a féléves összefüggő szakmai gyakorlat megteremtésének célja az volt, hogy a tanárjelölt a közoktatás általános állapotával és jellemzőivel ismerkedhessen meg.

A partneriskola és a képzőhely hosszú távú partneri együttműködése nem képzelhető el a közoktatási intézmény **fenntartójának** támogatása nélkül. A fenntartó az, akinek joga és lehetősége van a kiemelkedő munkavégzésért járó díjak és egyéb támogatások megszerzésére, illetve odaítélésére, több iskola fenntartójaként pedig a gyakorlóhelyként legalkalmasabbak kiválasztására, a mentorképzés vagy a partneriskolává válás inspirálására, a partneriskolák között szükséges együttműködés megteremtésére. A fenntartó regionális szinten közreműködésével előmozdíthatja a pedagógiai szakszolgálatok, szakmai szolgáltatók vagy oktatási-értékelési-gyermekjóléti központok közreműködését az iskolán kívüli gyakorlati követelmények teljesítéséhez.

A fenntartó ebben a szakmai együttműködésben lehetőséget kaphat a partneriskolák minőségfejlesztési törekvéseinek szakmai támogatására, törekedhet arra, hogy a fenntartásában működő intézmények számára a partneriskola egyfajta „mintául”, kísérleti terepül szolgáljon, lehetőséget kap a munkaerő-piaci és a képzéssel kapcsolatos megrendelő szerepének kifejezésére, képzések megrendelésére, pályakezdők toborzására. A közoktatási intézmény szerepvállalásához szükséges a fenntartó megfelelő tájékoztatása, de ezen is túlmenően kívánatosnak tartjuk, hogy a tanári mesterszak gyakorlatának lebonyolításáról egy háromoldalú megállapodás szülessen a képzőhely, a partneriskola szerepét vállaló közoktatási intézmény és a fenntartó között, mely rögzíti a felelősségi viszonyokat, a konkrét szereplőket, továbbá a szereplőkkel szembeni elvárásokat, teljesítendő feladatokat és a részükre a feladatért járó díjazást.

Az intézményi szereplők között fontos még megemlíteni a **gyakorló iskolákat**, melyek ugyan nem szükségképpen érintettek a féléves összefüggő szakmai gyakorlat lebonyolításában, de a mentorképzés gyakorlati részének biztosításával szintén fontos feladatot látnak el.

A TAMOP 4.1.2.-B felhívás keretében létrejövő **regionális pedagógusképzési szolgáltató és kutató központok** a tervek szerint folyamatosan támogatják a partneriskolák és a tanárképzést végző felsőoktatási intézmények együttműködését, lehetőséget biztosítanak a tanári mesterszakkal kapcsolatos regionális elemzésekre, a tapasztalatok strukturált visszacsatolására és országos egyeztetésére, a minőségi standardok rendszerének megteremtésére, a régió közoktatási intézményei számára fontos kutatások elvégzésére és tanácsadás nyújtására.

A tanári mesterszak szakmai gyakorlatának szereplői közötti kapcsolatrendszer kialakítása és fenntartása külön figyelmet érdemel, hiszen a közoktatási intézmény nemcsak "besegít" a képzőhelynek a tanárképzésbe, hanem felelősségteljes résztvevője annak, nemcsak gyakorlati terepet biztosít, hanem az elméleti képzés szembesítését nyújtja a gyakorlattal. Ezt a feladatot vállalnia kell a gyakorlatvezető mentoroknak és a tantestületnek, és ehhez támogatást kell

nyújtaniuk a fenntartóknak. A képzőintézmény és a partneriskola együttműködése lehetőséget teremthet arra, hogy – a nemzetközi tapasztalatokhoz hasonlóan – kialakuljon az iskolai, osztálytermi kutatásoknak egy új, a gyakorló tanárok részvételével megvalósuló formája is. Továbbá a kapcsolat révén a képzőintézmények könnyebben segíthetik a végzett tanárok elhelyezkedését. Ez a szereplők közötti **partnerség** tudja hosszú távon megteremti a közös pedagógiai gondolkodás kialakításának és a tanárképzés valódi megújításának feltételeit.

IV. FINANSZÍROZÁS

A finanszírozás kérdését legalább két szinten szükséges vizsgálni. Az egyik a hallgató szintje, másik a képzés szintje.

A hallgatói normatívából a tanárjelölt gyakorlati képzésen való részvételét támogatni javasoljuk pénzügyi eszközökkel. E támogatás biztosítására a felsőoktatásban hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről szóló 51/2007. (III.26) Korm. rendelet kiegészül a szakmai gyakorlati ösztöndíj jogosultsági címmel. A szakmai gyakorlati ösztöndíj a képzési és kimeneti követelményben meghatározott legfeljebb féléves összefüggő gyakorlaton részt vevő hallgatónak, pályázat alapján legfeljebb egy tanulmányi félévre adható juttatás. A szakmai gyakorlati ösztöndíj odaítélésének feltételeiről a felsőoktatási intézmény térítési és juttatási szabályzata rendelkezik oly módon, hogy az ösztöndíjban az a hallgató részesülhet, aki a szakmai gyakorlatot a felsőoktatási intézmény székhelyétől, illetve telephelyétől eltérő helyen teljesíti, és e helyen nem részesül kollégiumi ellátásban, valamint a szakmai gyakorlat végzésének helye és a lakóhely közötti távolság mértéke megfelel az intézményi szabályzatban meghatározottaknak. A szakmai gyakorlati ösztöndíj havi összege a hallgatói normatíva éves összegének 10 %-át nem haladhatja meg.

A másik finanszírozási kérdés magáé a képzésé. A felsőoktatási intézmény számára a normatív támogatások – a képzési, a tudományos és a fenntartási normatíva – állnak rendelkezésre forrásként a tevékenysége ellátására, jelen esetben a tanári mesterszak és azon belül az összefüggő szakmai gyakorlat nyújtására. A féléves összefüggő szakmai gyakorlat során mind a képzőhelyen, mind a partneriskolában merülnek fel finanszírozandó feladatok. A felsőoktatási intézmény oldaláról felmerülő feladat a gyakorlatot kísérő szeminárium nyújtása, a partneriskolával való kapcsolattartás, a hallgatói gyakorlat nyomon követése és értékelése, míg a partneriskolánál jelentkezik az összefüggő szakmai gyakorlat képzési költsége, ezen belül többek között mindenek előtt a gyakorlatvezető mentor díjazása.

A felsőoktatási intézménynél rendelkezésre álló forrásokból értelemszerűen szükséges átadni annyit a partneriskolának, mely annak a gyakorlati képzéssel kapcsolatban felmerült költségeit fedezi. Ellenkező esetben a tanári mesterszak összefüggő szakmai gyakorlati félévének lebonyolítására nem fognak rendelkezésre állni gyakorlóléhelyek. Emiatt javasoljuk, hogy a felsőoktatási intézmény fordítsa a partneriskolában felmerülő költségekre, különösen a képzési feladatokat ellátó gyakorlatvezető mentor javadalmazására a gyakorlati félévre eső képzési normatíva legalább 2/3-át. A felsőoktatási intézmények képzési, tudományos célú és fenntartási normatíva alapján történő finanszírozásáról szóló 50/2008. (III.14.) Korm. rendelet a 2009. évi költségvetési évben 683 000 Ft/fő/év összegben határozza meg a tanári mesterszak tekintetében a képzési normatívát. A féléves gyakorlat egészére jutó képzési normatíva tehát 341 500 Ft/hallgató, melyből legalább 2/3-a, vagyis legalább 227 667 Ft/hallgató összeget javasolunk a partneriskolának átadni. A képzőhely számára a gyakorlati félév feladatainak fedezetéül a képzési normatíva legfeljebb 1/3-án túl a tudományos és fenntartási normatíva áll rendelkezésre.

Hosszú távon fontos, hogy a mentori munka feltételeinek biztosítása és ösztönzése a pedagógus-szakvizsga után járó pótlék, illetve a felsőoktatási intézmény által kifizetendő

széreny juttatáson túl megoldást nyerjen. Ez elengedhetetlen a kiváló pedagógusok mentorrá válása és mentorként való megbecsülése szempontjából.

V. AKTUALITÁSOK ÉS A JÖVŐ

A tanári mesterszak gyakorlati félévének eredményes és rendszerszerű bevezetéséhez a képzőhely részéről komoly erőfeszítésekre van szükség. Egyrészt partneriskola-hálózatot kell kiépíteniük a bolognai rendszerű tanárképzés tartalmi és formai kérdéseit, valamint az együttműködés szakmai előnyeit és finanszírozási lehetőségeit általában nem ismerő közoktatási intézményekkel. Ez komoly és újszerű szakmai, kommunikációs és szervezési kihívás. Ismételten javasoljuk – a pedagógusképzés intézményi koordinációjára vonatkozó törvényi hellyel összhangban – a tanári mesterképzési szak szervezésére, lebonyolítására szervezeti egység kialakítását a képzőhelyeken.

A másik aktuális kihívás a partneriskolai hálózatban a gyakorlat lebonyolításához szükséges mentorok biztosítása. Egyrészt a jelenleg már folyó, kis létszám mellett a pedagógusdiplomával rendelkezők számára beindított féléves szakmai gyakorlatok mentorainak biztosítására javasoljuk legalább a rövidebb idejű tanfolyami továbbképzések nyújtását, másrészt azt javasoljuk, hogy az Oktatási Hivatalban regisztrált képzési és kimeneti követelmények felhasználásával mielőbb indítsák el a képzést a gyakorlatvezető mentor szakirányú továbbképzési szakon, illetve tegyék lehetővé a pedagógus-szakvizsga már felvett hallgatóinak a szakvizsga gyakorlatvezető mentor moduljának a választását is.

A tanári mesterszak és annak gyakorlati féléve megvalósulásával kapcsolatos tapasztalatokat a teljes felfutást követő második év után lesz szükséges átfogóan elemezni és értékelni. A szakmai gyakorlat tapasztalatai alapján alakítható a pályakezdő pedagógusok munkavállalásának szervezett segítése, a végzettek pályakövetése. Hosszú távon fontos állomássá válhat a pedagógus életpályájának alakulása során a mentori feladat.